

Tillsynsplan för tobak och liknande produkter, folköl, receptfria läkemedel och tobaksfria nikotinprodukter år 2024

Kommunen har det lokala tillsynsansvaret enligt 3-4 §§ lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter, 2 §, 9 kap, alkohollag (2010:1622), 20 § lag (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel och 24 § lag (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter. Miljö- och hälsoskyddsavdelningen har delegerats det operativa tillsynsansvaret. När det gäller handel med tobaksprodukter, örtprodukter för rökning, folköl, e-cigg och tobaksfria nikotinprodukter har även polisen ett visst tillsynsansvar.

Mål och strategiska nyckeltal

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har inte tagit fram några specifika resultatindikatorer för området.

Under det övergripande målet *Österåkers verksamheter präglas av hög kvalitet* omfattas tillsynsområdet av nämndens mål *Tillgängligheten och enkelhet i kontakten med Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska vara hög* samt *Miljö- och hälsoskyddsnämndens verksamhet ska hålla hög rättsäkerhet* som följs upp med indikatorerna *Andel överklagade beslut där Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut har fastställts* och *Andel överklagade beslut som återförvisats till Miljö- och hälsoskyddsnämnden för fortsatt handläggning*.

Under det övergripande målet *Österåker är en trygg kommun för de som vistas, verkar och bor här* omfattas tillsynsområdet av nämndens mål *Miljö- och hälsoskyddsnämndens tillsyn ska leda till god lagefterlevnad*

Behovsbedömning

I Österåkers kommun finns ca 35 försäljningsställen av tobak, folköl, receptfria läkemedel, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter. De flesta försäljningsställena är butiker och bensinstationer, några är spel- och tobaksbutiker, men försäljning sker även på konferensanläggningar. Under 2024 förväntas antalet försäljningsställen öka med minst två nya försäljningsställen.

I tabellen nedan syns kombinationen av hur olika produktgrupper försäljs på kommunens 35 försäljningsställen.

Antal	Produktgrupp
4	FOLKÖL
2	RECEPTFRIA LÄKEMEDEL
2	TOBAK
2	TOBAK, FOLKÖL
1	TOBAK, FOLKÖL, RECEPTFRIA LÄKEMEDEL
5	TOBAK, FOLKÖL, RECEPTFRIA LÄKEMEDEL, TOBAKSFRIA NIKOTINPRODUKTER
9	TOBAK, FOLKÖL, TOBAKSFRIA NIKOTINPRODUKTER, RECEPTFRIA LÄKEMEDEL, E-CIGG OCH PÅFYLLNADSBEHÅLLARE
1	TOBAK, TOBAKSFRIA NIKOTINPRODUKTER, RECEPTFRIA LÄKEMEDEL, E-CIGG OCH PÅFYLLNADSBEHÅLLARE
2	TOBAK, FOLKÖL, TOBAKSFRIA NIKOTINPRODUKTER, E-CIGG OCH PÅFYLLNADSBEHÅLLARE
2	TOBAK, TOBAKSFRIA NIKOTINPRODUKTER, E-CIGG OCH PÅFYLLNADSBEHÅLLARE
4	TOBAK, TOBAKSFRIA NIKOTINPRODUKTER, FOLKÖL
1	TOBAKSFRIA NIKOTINPRODUKTER

Tillsynen av de olika varuslagen kan med fördel göras vid samma inspektionstillfälle och bör ske oanmäld. Bokade inspektioner bör ske när tillsynen omfattar granskning av egenkontrollprogram och dokumentation. Tillsynen under året utförs av två inspektörer, oftast gemensamt. Tillsyn

över rökfria miljöer sker dels vid livsmedelskontroll och alkoholtillsynen, men även i samlad form på områden avsedda för skola och barnomsorg.

Personella resurser

Försäljningstillsyn är ett växande tillsynsområde. Det uppskattade behovet är i dagsläget ca 0,5 årsarbetskrafter fördelat på två inspektörer.

Finansiering

Tillsynen finansieras till stor del av årliga avgifter. Utöver årsavgiften kan extra tillsynsavgifter debiteras vid uppföljning av konstaterade brister. För tillsyn av rökfria miljöer och kontrollköp medges inte något uttag av tillsynsavgifter.

Tillsyn

Alla försäljningsställen får tillsyn minst en gång per år. Försäljningsställen där det förekommit försäljning till underåriga eller där verksamheten inte följer sina rutiner vid kontrollköp, får tillsyn vid minst två tillfällen varje år. Ett försäljningsställe beläget nära en skola med mellanstadie-, högstadie- eller gymnasieelever bedöms behöva tätare kontroller, men även mer information och stöd.

I kommunens tillsyn ingår att kontrollera:

- Att egentillsynsprogram är implementerat och att detta efterföljs,
- Hur personalen sköter ålderskontrollen,
- Om det finns skyltning om åldersgräns, läkemedel och langningsförbud,
- Korrekt märkning av tobak, folköl och receptfria läkemedel,
- Matutbudet är tillräckligt för försäljning av folköl,
- Receptfria läkemedel är avskilt från andra varor genom skyltning eller avskärmning och hålls under uppsyn,
- Marknadsföringen följer lagen,
- E-handelsförsäljning.

Efter tillsynsbesöket får butiksinnehavaren eller dess företrädare muntlig och skriftlig information om utfallet av tillsynen.

Förutom den fysiska tillsynen sker inre tillsyn av företag med tobaksförsäljningstillstånd årligen.

Vid avvikelser kan uppföljande tillsynsbesök ske för att säkerställa att försäljningsstället rättat till avvikelserna.

Rökfria miljöer

Av skolor, förskolor och fritidsgårdar inspekteras årligen cirka en tredjedel av det totala antalet. Tillsyn på restaurang och andra livsmedelslokaler sker i samband med livsmedelskontrollen och alkoholtillsynen. Övriga rökfria miljöer så som bland annat hållplatser i lokaltrafiken, entréer och lokaler där allmänheten har tillträde sker normalt vid kontroller och tillsyn i närområdet.

Under 2024 planeras för distanstillsyn hos alla förskolor och fysisk tillsyn vid ca 20 förskolor. Distanstillsyn sker genom att begära in sådana uppgifter som utan att det är en nackdel kan tillsynas på distans.

Kontrollköp

Planen är att kontrollköp genomförs vid minst fyra tillfällen varje år. Kontroll har inte kunnat genomföras sedan Coronapandemin bröt ut. En långtidssjukskrivning har även den påverkat möjligheten att genomföra kontrollköp. Kontrollköp genomförs av timanställda ungdomar som precis fyllt 18 år. Två ordinarie inspektörer finns alltid i närområdet.

Under 2024 är förhoppningen kunna rekrytera ungdomar under våren och att kunna genomföra minst två kontrollköp under hösten/vintern 2024.

Kontrollköp är ett tillsynsverktyg för att kontrollera verksamhetens rutiner för utbildning av personal och kassapersonalens kunskap och förståelse för rutinerna. Det som främst kontrolleras är att kassapersonalen ber om legitimation och att inga köp genomförs utan legitimation.

Vid kontrollköp återkopplas resultatet omedelbart vid avvikelse och inom kort via utskick om försäljningsstället har goda rutiner. Kontrollköpsresultatet kan inte användas för sanktioner. Vid avvikelse genomförs tätare kontrollköp för att på så sätt kunna följa upp att rutinerna har förbättrats. Även företagets egenkontroll gällande internutbildning och ålderskontroll granskas löpande.

Samverkan

Samverkan med trygghetssamordnare och kommunpolisen ska fortsätta utvecklas genom möten och gemensamma projekt inom ramen för Miljö- och hälsoskyddsnämndens uppdrag.

Utbildning

Utbildningen inom tobak och liknande produkter, e-cigg, folköl (alkohollagstiftningen) och tobaksfria nikotinprodukter kommer främst att ske genom nätverksträffar och utbildningar anordnade av länsstyrelsen. Folkhälsomyndigheten tar fram vägledningar, checklistor och publicerar rättsfall på sin hemsida.

Utbildning och nätverksträffar inom området receptfria läkemedel sker genom Läkemedelsverkets aktualiseringsdagar, workshops och på den digitala samarbetsytan.

LL/2023-12-19

ML/2023-12-28